

Inhoud

Voorwoord	3
Aanvullende lectuur	4
Ter inleiding (tot een inleiding)	
1. Wijsbegeerte, haar begin(sel) en doelstelling	5
2. Waarom filosofie altijd een inleiding blijft	7
3. Waarom een historische inleiding?	9
4. Methode	11
5. Opbouw van de cursus	13
6. Beperkingen	14
Een hoofdstuk vooraf: de mythe als prefiguratie van de filosofie	
1. Waarom een hoofdstuk over de mythe?	17
2. Karakterisering van de mythe	18
3. Van mythe naar mythologie	23
4. Over het mythisch karakter van de joods-christelijke openbaring	24
4.1. Mythische elementen in de Bijbel	24
4.2. Het onderscheid tussen Bijbelverhalen en mythen	25
4.3. Entmythologisierung	26
4.4. Is de geloofservaring toch mythologisch?	27
5. Filosofen over de mythe	
5.1. Houding van de filosofie tegenover de mythe door de geschiedenis heen	28
5.2. Houding van de filosofie tegenover de moderne mythen	32
6. Over de blijvende betekenis van de mythe	33
6.1. Heeft de <i>logos</i> een meerwaarde tegenover de <i>mythos</i> ?	33
6.2. Hoe kan de mythe voor ons nog iets betekenen?	34

Deel I. Wijsbegeerte in de antieke beschaving

Hoofdstuk 1. Het ontstaan van de filosofie

1. Het ontstaan van een kosmologie	37
1.1. Situering	37
1.2. Kosmo-logie	38
1.3. Vergelijking tussen de mythische kosmogonie en de filosofische kosmologie	40
2. Het ontstaan van een ontologie	41
2.1. Parmenides	41
2.2. Heraclitus	42
3. Het ontstaan van een ethiek	43
3.1. Natuurlijke zedelijkheid in een primitieve samenleving	43
3.2. Een ethisch vacuüm	44
3.3. De sofisten	46
3.4. De eerste ethiek	50
3.5. Socrates	50
3.6. Filosofie en retoriek	54

Hoofdstuk 2. De opbouw van wijsgerige systemen

1. Plato	57
1.1. Omvattende filosofie	58
1.2. Ethiek	59
1.3. Epistemologie: ware kennis en mening	59
1.4. Ontologie: ideeënwereld los van de sensibele wereld	60
1.5. Nog eens epistemologie: de anamneseleer	63
1.6. Kosmologie	63
1.7. Filosofie: dialectiek en 'leren sterven'	64
2. Aristoteles	66
2.1. Omvattende filosofie	66
2.2. Ontologie	67
Substantie en accidenten	67
Materie en vorm	68
Act en potentie	70
2.3. Epistemologie	71
Abstraheren van het <i>eidos</i>	71

Waarneming als vertrekpunt van kennis	72
2.4. Natuurfilosofie	72
2.5. Systematiek van de filosofie	75
Theoretische wijsheid en praktische verstandigheid	75
Verschillende theoretische wetenschappen	76
De eerste filosofie of ontologie of theologie	77
Hoofdstuk 3. Filosofie als levenswijsheid	
1. Context	79
2. Vanuit een praktische interesse zoeken naar inzicht	80
3. Epicurisme	
3.1. Epicurus	81
3.2. Fysica	81
3.3. Ethiek	82
4. Stoa	
4.1 Stoïcijnen	84
4.2. Fysica	84
4.3. Ethiek	84
Hoofdstuk 4. Een filosofische mystiek bij Plotinus	87
1. Context 	87
2. Filosofie: theoretische en anagogische betekenis	88
3. Metafysisch systeem	89
4. Opgang van de menselijke ziel	90
5. Een filosofische mystiek	91
Deel II. Wijsbegeerte in de middeleeuwen	
Hoofdstuk 1. Wijsbegeerte in de christelijke oudheid	
1. Context 	92
2. Karakterisering van het christelijk geloof	93
3. Betekenis van de heidense filosofie voor het christendom	95
3.1. Afwijzende houding	95
3.2. Positieve houding	96
3.3. Het gebruik van de heidense filosofie in de geloofsverheldering	98
4. Augustinus: philosophia christiana	100
4.1. Van filosofie naar geloof	100

4.2. Van geloof naar filosofie	100
5. Besluit: einde van de zelfstandige filosofie	102
Hoofdstuk 2. Filosofie en theologie in de middeleeuwen	
A. De vroegmiddeleeuwse wijsbegeerte	
1. Context	103
2. Boëthius	
2.1. Logica	105
2.2. Filosofie als vertroosting	105
3. Pseudo-Dionysius de Areopagiet en Eriugena	106
4. Dialectiek	
4.1. De relatie tussen de dialectica en de theologie	107
4.2. De universaliënstrijd	109
5. Anselmus	
5.1. Geloof op zoek naar inzicht	110
5.2. Godsbewijs	111
B. De hoogscholastiek	
1. Context	111
2. De verhouding rede (filosofie) en geloof (theologie)	112
3. Thomas van Aquino: filosofie binnen een theologische synthese	115
3.1. Plaats van de filosofie binnen een theologische synthese	115
Waarop berust het onderscheid tussen theologie en filosofie?	116
Waarom is theologie noodzakelijk?	116
Theologie als wetenschap	117
De verhouding tussen filosofie en theologie	118
Is filosofie dan nog noodzakelijk?	119
3.2. De relatie tussen de weetbegeerte en het geluk	120
3.3. Gebruik van het aristotelisme in de christelijke theologie	121
Ontologie	121
Epistemologie	122
Godsbewijzen	123
C. De laatmiddeleeuwse wijsbegeerte: het nominalisme	124
1. Context	124
2. God als almachtig en ondoorgrondelijk	125
3. Kennis	

3.1. Fundering van de kennis	125
3.2. Ondergraving van de realistische metafysica	126
4. Het uiteengroeien van filosofie en theologie	128
Slotbeschouwing	130
Deel III. Filosofie in de renaissance	133
1. Context	133
2. Renaissance en humanisme	134
3. Praktische filosofie	135
4. Petrarca	136
4.1. Filosofie en geloof	137
4.2. Ethiek	138
Deel IV. Wijsbegeerte en wetenschap in de moderne tijd	139
1. Inleiding	139
2. Context	140
2.1. Politiek-economische context	140
2.2. Maatschappelijk-culturele context	140
Hoofdstuk 1. De nieuwe wetenschap	
1. Algemene karakteristiek van de moderne natuurwetenschap	144
2. Een vernieuwde astronomie	148
2.1. Mathematische versus fysische astronomie	148
2.2. Copernicus en de nieuwe astronomie	152
3. De mathematische fysica	154
4. De scheiding tussen inzicht en zingeving	156
Hoofdstuk 2. De filosofie en de nieuwe wetenschap	157
A. Rationalisme	
1. Descartes: mathesis universalis	157
1.1. De mathematica als methode	158
Wiskunde	158
Mathesis universalis	159
Fysica	160
1.2. Fundament	162
2. Spinoza	165

2.1. Wetenschap: gezichtspunt van de eeuwigheid	166
2.2. Metafysica	167
2.3. Ethiek: geluk als intuïtief weten	171
3. Leibniz	173
3.1. Scientia generalis	174
3.2. Denkprincipes	174
3.3. Metafysica	175
Theodicee	175
Monade	177
3.4. Verzoening tussen scholastiek en rationalisme	179
B. Kritiek op het rationalisme	180
1. Newton	181
2. Het empirisme	181
2.1. Een universele wetenschap	182
2.2. Fundament	183
John Locke	183
David Hume	186
C. De transcendentiaalfilosofie van Kant	187
1. Kritiek van de zuivere (theoretische) rede	188
1.1. Van metafysica naar transcendentiaalfilosofie	188
1.2. Wetenschap: synthetische oordelen a priori	189
1.3. Copernicaanse wending	190
1.4. De mogelijkheidsvoorwaarden van kennis	192
Zintuiglijkheid	192
Verstand	193
Rede	194
2. Kritiek van de praktische rede	195
2.1. Autonomie als fundament van de categorische imperatief	196
2.2. De postulaten van de praktische rede	198
3. Filosofie	200
D. Hegel: filosofie als absolute wetenschap	202
1. Filosofie als absolute wetenschap	202
2. Hegels waardering voor en kritiek op Kant	204
2.1. Transcendentiaalfilosofie als grondslag voor absoluut idealisme	201

2.2. Transcendentiaal filosofie tegenover absoluut weten	205
2.3. Verstandsfilosofie tegenover speculatief denken	205
Abstract denken tegenover concreet, dialectisch denken	205
Opheffen van opposities	207
3. Filosofie als wetenschap van de Idee	208
Deel V. Wijsbegeerte in de hedendaagse tijd	210
1. Inleiding	210
2. Ontstaan van de menswetenschappen	211
Hoofdstuk 1. De continentale wijsbegeerte	212
1. Het positivisme	212
1.1. De positiviteit van de wetenschappen	212
1.2. Positieve filosofie	213
1.3. Het positivisme	218
1.4. Kritiek op het positivisme	218
Een voorbijgestreefd wetenschapsmodel	218
Positivisme als verabsolutering van een wetenschappelijke instelling	220
Cultuurhistorische kritiek	222
De zijnsvraag	222
2. De praktische verwerkelijking van de filosofie	223
2.1. Marx: een filosofie van de revolutionaire praxis	223
2.2. Filosofie als kritische theorie	225
2.3. De verhouding tussen filosofie en ideologie	226
3. Nietzsche: de genealogische methode in de filosofie	226
4. De fenomenologie	228
5. Existentie als uitgangspunt van de filosofie	230
5.1. Kierkegaard	230
5.2. Existentiële filosofie	231
5.3. Simone de Beauvoir: filosofisch feminisme	232
6. Structuralisme en postmodernisme	234
Hoofdstuk 2. De Angelsaksische wijsbegeerte	236
1. Het Amerikaanse pragmatisme	236
2. De analytische filosofie	236